

УДК 328.185-047.23/047.44:81'42

DOI [https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2\(62\)-16](https://doi.org/10.32689/2523-4625-2022-2(62)-16)

Андрій МОШНІН

кандидат наук з державного управління, докторант кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, вул. Фрометівська, 2, Київ, Україна, 03039
ORCID: 0000-0003-2013-7533

Andrii MOSHNIN

Doctoral Student at the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel
Management, Frometivska str., 2, Kyiv, Ukraine, 03039
ORCID: 0000-0003-2013-7533

КОРУПЦІЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ: СТАН ТА НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ

CURRENT PROBLEMS OF INFORMATION SECURITY IN UKRAINE AND PROSPECTIVE DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION

У статті розглянуто питання сучасного стану поширення корупції в Україні. Автором визначено, що корупція у сучасній Україні є однією із серйозних проблем нашої країни. Автором наголошено, що загальними причинами зростання корупції та організованої злочинності в Україні зазвичай є швидкий, непродуманий перехід до ринкових відносин на тлі глобалізаційних процесів у світі; радикальна зміна державного устрою; низька ефективність управління; недоліки законодавства та затримка розвитку соціально-економічних відносин; стан суспільної моралі, утвердження нових моральних цінностей, центральне місце в яких посідає культ особистого успіху та збагачення, а гроші є мірою та еквівалентом життєвого благополуччя; правова безграмотність більшості населення країни; неефективне функціонування більшості державних установ; відсутність розвинутих соціальних інститутів; низьке матеріальне забезпечення з боку державних службовців та відсутність гарантованого соціального пакета.

Мета роботи. Метою написання статті є дослідження сучасного стану поширення корупції в Україні та розробка визначальних напрямів для її подолання.

Методологія. У запропонованій статті визначено, що в Україні очевидно є необхідність функціонування органу, здатного здійснювати ефективні антикорупційні заходи. Відзначено, що корисним у цій ситуації для нашої країни може бути досвід Китаю, де основним інструментом боротьби з корупцією є партійний орган – комітет ЦК КПК. Комісія працює за сигналами з різних джерел і ретельно перевіряє наявність корупції. У разі підтвердження матеріали передаються до правоохоронних органів, які вже встановлюють провину осіб та призначають покарання.

Наукова новизна. Виділено основні напрями протидії корупції, до яких належать: створення «списку посад» підвищеної небезпеки щодо корупції, що найбільш втягнуті у корупцію, для яких запропонувати перейти на строкові договори з «відшкодувальним пакетом», що становить часткову виплату з коштів бюджету, які чиновник втратить, відмовляючись від хабара; збільшення якості надання управлінських послуг та опрацювання критеріїв її оцінювання й утворювання прозорих механізмів прийняття управлінських рішень, максимально перевести їх у форму технічного процесу, дистанційно, обмеживши прями контакти з посадовими особами; створення структурних підрозділів із внутрішніх розслідувань корупції в державних органах; створення ефективного механізму захисту людей, які повідомляють про корупцію.

Висновки. Досліджено, що корупція в Україні, маючи багаторічну історію, відрізняється своєю багатогранністю, вона зачіпає не лише державних чиновників, а й приватний сектор, а також багато інших верств суспільства. Українське антикорупційне законодавство все ще перебуває у зародковому стані, і його розвиток дедалі більше спирається на позитивний досвід закордонних країн. Наголошено на тому, що запобігання корупції має мати абсолютний пріоритет перед іншими заходами боротьби з цим явищем. Відзначено, що обмеження корупції не може бути визначене одноразовою кампанією. Підкреслено, що тільки якщо наша держава та громадянське суспільство в майбутньому докладуть великих зусиль, тоді наша країна зможе частково подолати цю проблему.

Ключові слова: корупція, сучасний стан, зловживання повноваженнями, державний службовець, протидія корупції.

The article examines the issue of the current state of the spread of corruption in Ukraine. The author determined that corruption in modern Ukraine is one of the serious problems of our country. The author emphasized that the general reasons for the growth of corruption and organized crime in Ukraine are usually a quick, ill-conceived transition to market relations against the background of globalization processes in the world; radical change of the state system; low management efficiency; deficiencies in legislation and the delay in the development of socio-economic relations; the state of public morality, the establishment of new moral values, in which the cult of personal success and enrichment occupies the central place, and money is the measure and equivalent of life well-being; legal illiteracy of the majority

of the country's population; inefficient functioning of most state institutions; lack of developed social institutions; low financial support from civil servants and the absence of a guaranteed social package.

The goal of the work. The purpose of writing the article is to study the current state of the spread of corruption in Ukraine and to develop defining directions for overcoming it.

Methodology. In the proposed article, it is determined that in Ukraine there is an obvious need for the functioning of a body capable of implementing effective anti-corruption measures. It was noted that the experience of China, where the main tool for fighting corruption is a party organ – the committee of the Central Committee of the CPC, can be useful for our country in this situation. The commission works on signals from various sources and thoroughly checks the presence of corruption. In case of confirmation, the materials are transferred to law enforcement agencies, which will already establish the guilt of the persons and impose punishment.

Scientific novelty. The main areas of anti-corruption are highlighted, which include: creation of a “list of positions” of increased danger in relation to corruption, those most involved in corruption, for which it is proposed to switch to fixed-term contracts with a “compensation package”, which is a partial payment from the budget funds that the official will lose, refusing a bribe; increasing the quality of the provision of management services and working out the criteria for its evaluation and the creation of transparent mechanisms for making management decisions, as much as possible to translate them into the form of a technical process, remotely, limiting direct contacts with officials; creation of structural divisions for internal investigations of corruption in state bodies; creating an effective mechanism to protect people who report corruption.

Conclusions. It has been studied that corruption in Ukraine, having a long history, is multifaceted, it affects not only state officials, but also the private sector, as well as many other layers of society. Ukrainian anti-corruption legislation is still in its infancy, and its development is increasingly based on the positive experience of foreign countries. It was emphasized that the prevention of corruption should have absolute priority over other measures to combat this phenomenon. It is noted that the limitation of corruption cannot be determined by a one-time campaign. It is emphasized that only if our state and civil society make great efforts in the future, our country will be able to partially overcome this problem.

Key words: corruption, current state, abuse of power, civil servant, anti-corruption.

Вступ. Найважливішим державним завданням на сьогодні є протидія корупції. З моменту проголошення незалежності України корупція розглядається як пряма загроза національній безпеці, стабільності та економічному зростанню держави. Негативні наслідки корупції полягають у тому, що вона розмиває такі важливі конституційні засади, як принципи соціальної справедливості та рівності всіх перед законом України. Корупція підриває довіру людей до влади, що дискредитує ринкові механізми розвитку конкуренції та запобігання монополізму в економіці, сприяє лобіюванню законодавчих та нормативних актів.

Нині в Україні проблема боротьби з корупцією є дуже актуальною. Вимога непримирної боротьби з цим негативним соціально-правовим явищем є безсумнівною як для політиків, так і для громадськості. Саме в цьому й полягає підвищення наукового інтересу до вивчення згаданої проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед учених зроблено важливий внесок у дослідження вказаної проблеми. Саме вона стала предметом наукових пошуків таких учених, як: В. Гладкий, С. Євдокіменко, Л. Зубкова, М. Коник, М. Кравчук, М. Мельник, А. Мовчан, А. Новак та багато інших.

Виклад основного матеріалу. Корупція у сучасній Україні є однією із серйозних проблем нашої держави. Хоча за останнє десятиліття рівень корупції різко знизився, значна частина української економіки все ще перебуває в чорній або сірій зоні. Через це багато процесів, пов'язаних із великими держав-

ними витратами, наприклад масштабне будівництво та закупівлі, серйозно затягуються.

Необхідно загострити свою увагу на взаємозв'язку між корупцією та організованою злочинністю. Справа в тому, що цей зв'язок найбільшою мірою проявляється в політичному і державному устрої. Проникаючи в ці системи, організована злочинність дезорганізує органи влади та управління, роз'їдаючи їх зсередини через корупцію. Така ситуація є сприятливою для прийняття деструктивних рішень, лобіювання інтересів злочинних угруповань і комерційних організацій.

У такий спосіб лідери злочинних угруповань просувають «своїх» до органів влади, фінансуючи деякі партії та рухи для створення свого лобі. Тому відповідно представники кримінальних угруповань, які лобіюють владу, не працюють в інтересах суспільства і держави. Виявляється, що найсильніша фінансова підтримка злочинних співтовариств сприяє обходу закону, тобто відбувається пряме порушення конституційного принципу рівності всіх перед законом і судом, відображеного у ч. 1 ст. 24 Конституції України [6]. Саме тому можна відзначити, що сукупність перелічених факторів, безумовно, є серйозним підґрунтям для недовіри населення до влади.

Цікавим видається те, що сфери впливу корупції та організованої злочинності практично однакові. Серед них – економічні, політичні, соціальні та духовні. Організована злочинність є загрозою духовного розвитку країни. Це призводить до збіднення моральних цінностей, формує стереотипи «красивого»

життя, культивує насильство та анархію серед людей. Зі сказаного випливає, що організована злочинність у поєднанні з корупцією прискорює процес деградації моральних цінностей суспільства, старих національних традицій та звичаїв.

Загальними причинами зростання корупції та організованої злочинності в Україні зазвичай є такі як:

- недоліки законодавства та затримка розвитку соціально-економічних відносин;
- стан суспільної моралі, утвердження нових моральних цінностей, центральне місце в яких посідає культ особистого успіху та збагачення, а гроші є мірою та еквівалентом життєвого благополуччя;
- правова безграмотність більшості населення країни;
- неефективне функціонування більшості державних установ;
- кадрова, технічна та оперативна невідповідність правоохоронних органів до боротьби з організованою злочинністю, у тому числі з корумпованими структурами на всіх рівнях влади;
- відсутність розвинутих соціальних інститутів;
- низьке матеріальне забезпечення з боку державних службовців та відсутність гарантованого соціального пакета [4, с. 40].

Сучасний стан корупції в Україні.

Україна за 2021 рік погіршила показники в Індексі сприйняття корупції та опустилася на 122-е місце у світі. Так, країна опустилася зі 117-го на 122-е місце зі 180 можливих. За рік Україна втратила в Індексі один бал і тепер має 32 бали зі ста можливих. Серед сусідів найкраща ситуація у Польщі – 56 балів. Білорусь – 41 бал, Молдова – 36 балів. У загальному рейтингу Україна перебуває поряд із Есватіні, Замбією, Непалом, Єгиптом та Філіппінами. Лідерами світового рейтингу є Данія, Нова Зеландія та Фінляндія (по 88 балів). Найгірша ситуація у Сомалі (13 балів), Сирії (13) та Південному Судані (11) [12].

Можна сказати, що головна причина просядання балів полягає в тому, що багато важливих антикорупційних завдань на паузі або навіть регресують. Минулого року відбувалися неодноразові спроби повернути негативні практики, на жаль, подібне може тривати і у 2022 році.

Варто заголосити свою увагу на тому, що Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) та Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу у 2020 році презентували результати опитування «Корупція в Україні: розуміння, сприйняття,

поширеність». Польовий етап і обробку даних у межах цього опитування здійснила компанія Info Sapiens.

Зазначене дослідження проводилось згідно з Методикою стандартного досвіду щодо рівня корупції, розробленою НАЗК. Ці дослідження порівнюються з тими, які були отримані в 2017 році під час досвіду, проведеного за цією методикою. Дослідження було апробоване та орієнтоване на громадську, ділову та експертну аудиторію. В ході дослідження було визначено, що, на думку громадян, корупція є другою за величиною проблемою в Україні після військових дій на Донеччині та Луганщині. Так, 69% громадян віднесли корупцію до числа найсерйозніших проблем в Україні.

До 44,2% українців стикалися з корупційними практиками. Так, під час опитування було виявлено, що більшість громадян не мають чіткого розуміння щодо того, які практики варто вважати корупційними. Якщо відповідні питання ставилися без визначення конкретної сфери, то 27% заявили, що вони особисто стикалися з корупцією. Підприємці за п'ятибальною шкалою рівень поширення корупційних практик в Україні оцінили на 4,23. Слід також наголосити, що 17% опитаних українців, на жаль, не повідомляють про корупцію, бо вважають, що це просто небезпечно, 16% вважають, що в цьому немає сенсу, 14% не вірять у можливість щось довести, а 11% побоюються зізнатися у своїй причетності до злочинів [12].

Визначальні напрями протидії корупції в Україні.

Аналізуючи вищезазначене, можна сформулювати основні напрями протидії корупції, до яких слід віднести:

по-перше, утворення негативного ставлення людей до корупції та корупціонерів шляхом проведення серед громадськості антикорупційної пропаганди, агітації у засобах масової інформації;

по-друге, створення «списку посад» підвищеної небезпеки щодо корупції, що найбільш втягнуті у корупцію, для яких запропонувати перейти на строкові договори з «відшкодувальним пакетом», що становить часткову виплату з коштів бюджету, які чиновник втрапить, відмовляючись від хабара;

по-третє, збільшення якості надання управлінських послуг та опрацювання критеріїв її оцінювання й утворювання прозорих механізмів прийняття управлінських рішень, максимально перевести їх у форму технічного процесу, дистанційно, обмеживши прямі контакти з посадовими особами;

по-четверте, створення структурних підрозділів із внутрішніх розслідувань корупції в державних органах;

по-п'яте, створення ефективного механізму захисту людей, які повідомляють про корупцію.

Також для покращення механізму протидії корупції (антикорупційної діяльності) необхідно збільшити роль інститутів громадянського суспільства в Україні.

Доцільно звернути увагу на те, що вчений М. Кравчук наголошує, що в Україні основним інструментом боротьби з корупцією є правоохоронні органи, які також характеризуються високим рівнем корумпованості. Вчений додає, що корупція в правоохоронних органах становить більшу небезпеку для суспільства і держави, підриваючи безпеку країни загалом. Факт наявності корупції в органі, на який покладено обов'язок запобігання та припинення корупції у системі державної служби, є сам по собі суперечливим. Просто необхідно, щоб правоохоронці були вільними від корупції. З огляду на сучасні реалії М. Кравчук підкреслює, що досягти такого результату не вдасться найближчим часом. У зв'язку з чим правоохоронні органи не здатні функціонувати як інструмент боротьби з корупцією [7].

Отже, очевидною є необхідність функціонування органу, здатного здійснювати ефективні антикорупційні заходи. Варто відзна-

чити, що корисний у цій ситуації для нашої країни може бути досвід Китаю, де основним інструментом боротьби з корупцією є партійний орган – комітет ЦК КПК. Комісія працює за сигналами з різних джерел і ретельно перевіряє наявність корупції. У разі підтвердження матеріали передаються до правоохоронних органів, які вже встановлять провину осіб та призначають покарання.

На завершення можна підсумувати, що перемогти корупцію абсолютно неможливо. Це явище завжди існуватиме там, де є державна структура. Проте зменшити масштаб корупційних проявів найближчим часом реально.

Висновки. Корупція в Україні, маючи багаторічну історію, відрізняється своєю багатогранністю, вона зачіпає не лише державних чиновників, а й приватний сектор, а також багато інших верств суспільства. Українське антикорупційне законодавство все ще перебуває у зародковому стані, і його розвиток дедалі більше спирається на позитивний досвід закордонних країн. Варто додати, що запобігання корупції має мати абсолютний пріоритет перед іншими заходами боротьби з цим явищем. Обмеження корупції не може бути визначене одноразовою кампанією. Тільки якщо наша держава та громадянське суспільство в майбутньому докладуть великих зусиль, тоді наша країна зможе частково подолати цю проблему.

Література:

1. Гладкий В.В. Корупція як найбільш руйнівна зброя. *Вища освіта – студентська наука – сучасне суспільство: напрями розвитку* : матеріали II Міжнар. студ. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 квіт. 2018 р.). Київ : Вид-во МНТУ ім. академіка Ю. Бугая, 2018. С. 59–61. URL: https://www.researchgate.net/profile/Viacheslav-Hladky/publication/328231027_Korupcia_ak_najbils_rujnivna_zbroa/links/5bc0097292851c88fd651f25/Korupcia-ak-najbils-rujnivna-zbroa.pdf.
2. Державна антикорупційна політика і запобігання та протидія корупції на публічній службі в органах державної влади і органах місцевого самоврядування : монографія / автор. кол.: В.В. Василевич, Т.Е. Василевська, Ф. Нестерович, Е.В. Расюк, А.В. Савченко, В.Л. Федоренко (кер.) та ін. ; за ред. проф. Ю.В. Ковбасюка і проф. В.Л. Федоренка. Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. 524 с.
3. Євдокіменко С.А. Взаємодія військових прокуратур з іншими органами державної влади України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2016. Вип. 1(3). С. 7–12.
4. Зубкова Л. Сучасний стан і проблеми запобігання корупції в Україні. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2017. № 3 (104). С. 34–45.
5. Коник М.Ю. Заходи вдосконалення правового регулювання протидії корупції оперативними підрозділами. *Протидія злочинності: теорія та практика* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції (19 жовтня 2016 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2016. 634 с. С. 321–322.
6. Конституція України від 01 січня 2020 р., № 27-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Кравчук М., Лаврів І. Сутність корупції та основні шляхи її подолання в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. № 3 (27). 2021.
8. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії. URL: <https://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-korupsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji>.

9. Мовчан А.В. Проблеми протидії корупції в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діючого науково-практичного семінару 7 квітня 2017 року. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2017. 228 с. С. 139–143.
10. Новак А. Формування та реалізація національної антикорупційної політики на загальнодержавному та регіональному рівнях. *Науковий вісник «Демократичне врядування»*. 2017. Вип. 18/19. URL: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk18_19/fail/Novak.pdf.
11. Семенець-Орлова І.А. Державне управління освітніми змінами в Україні: теоретичні засади : монографія. Київ : ЮСТОН, 2018. 420 с.
12. “Transparency International Україна” Індекс сприйняття корупції Україна-2021. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/>.
13. Семенець-Орлова І.А. Результативне лідерство в процесі управління освітніми змінами. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління»*. 2015. № 4. С. 107–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_4_18.

References:

1. Hladkyi V.V. Koruptsiia yak naibilsh ruivivna zbroia. *Vyshcha osvita – studentska nauka – suchasne suspilstvo: napriamy rozvytku*: materialy II Mizhnar. stud. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 20 kvit. 2018 r.). Kyiv: Vyd-vo MNTU im. akademika Yu. Buhaiia, 2018. S. 59–61. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/Viacheslav-Hladky/publication/328231027_Korupcia_ak_najbils_rujnivna_zbroia/links/5bc0097292851c88fd651f25/Korupcia-ak-najbils-rujnivna-zbroia.pdf.
2. Derzhavna antykoruptsiina polityka i zapobihannia ta protydiia koruptsii na publichnii sluzhbi v orhanakh derzhavnoi vlady i orhanakh mistsevoho samovriaduvannia: monohrafiia / avtor. kol.: V.V. Vasylevych, T.E. Vasylevska, F. Nesterovych, E.V. Rasiuk, A.V. Savchenko, V.L. Fedorenko (ker.) ta in.; za red. prof. Yu.V. Kovbasiuka i prof. V.L. Fedorenka. Kyiv: Vydavnytstvo Lira-K, 2016. 524 s.
3. Ievdokimenko S.A. Vzaiemodiiia viiskovykh prokuratur z inshymy orhanamy derzhavnoi vlady Ukrainy. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriia: Yurydychni nauky*. 2016. Vyp. 1(3). S. 7–12.
4. Zubkova L. Suchasnyi stan i problemy zapobihannia koruptsii v Ukraini. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. 2017. No. 3 (104). S. 34–45.
5. Konyk M.Yu. Zakhody vdoskonalennia pravovoho rehuliuвання protydiia koruptsii operatyvnymy pidrozdilamy. *Protydiia zlochynnosti: teoriia ta praktyka: materialy VII Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (19 zhovtnia 2016 roku)*. Kyiv: Natsionalna akademiia prokuratury Ukrainy, 2016. 634 s. S. 321–322.
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 01 sichnia 2020 r., No. 27-IX. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Kravchuk M., Lavriv I. Sutnist koruptsii ta osnovni shliakhy yii podolannia v Ukraini. *Aktualni problemy pravoznavstva*. 3 (27)/2021.
8. Melnyk M. Politychna koruptsiia: sutnist, chynnyky, zasoby protydiia. Retrieved from: <https://justice.org.ua/politika-i-pravo-podiji-fakti-komentari/politichna-koruptsiya-sutnist-chinniki-zasobi-protidiji>.
9. Movchan A.V. Problemy protydiia koruptsii v Ukraini. *Problemy vdoskonalennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv shchodo vyjavlennia, poperedzhennia ta prypynennia koruptsiinykh proiaviv: materialy postiino diiuchoho naukovo-praktychnoho seminaru 7 kvitnia 2017 roku*. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav, 2017. 228 s. S. 139–143.
10. Novak A. Formuvannia ta realizatsiia natsionalnoi antykoruptsiinoi polityky na zahalnoderzhavnomu ta rehionalnomu rivniakh. *Naukovyi visnyk “Demokratychnе vriaduvannia”*. 2017. Vyp. 18/19. Retrieved from: http://lvivacademy.com/vidavnistvo_1/visnyk18_19/fail/Novak.pdf.
11. Semenets-Orlova I.A. Derzhavne upravlinnia osvitynymi zminamy v Ukraini: teoretychni zasady [State management of educational changes in Ukraine: theoretical principles]. 2018. Kyiv: YuSTON [in Ukrainian].
12. “Transparency International Україна” Індекс сприйняття корупції Україна-2021. Retrieved from: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnyattya-koruptsiyi-2021/>.
13. Semenets-Orlova I.A. Rezultatyvne liderstvo v protsesi upravlinnia osvitynymi zminamy. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. Seriia “Derzhavne upravlinnia”*. 2015. No. 4. S. 107–112. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadu_2015_4_18.